

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ ФОРУМУ

Цивільні справи про оскарження дій нотаріусів з питань відмови у вчиненні нотаріальних дій щодо спадкового майна, визнання недійсними свідоцтв про право на спадщину не є численними. Це, на мою думку, пов'язано з досить чітким, зрозумілим і сталим законодавством, що регулює спадкові правовідносини, та, безумовно, залежить від якісного виконання нотаріальною спільнотою своїх обов'язків.

Найбільш поширеними категоріями справ є позови про:

- визначення додаткового строку для прийняття спадщини;
- визнання недійсними заповітів та свідоцтв про право на спадщину;
- визнання права власності на майно щодо якого відсутні дані про державну реєстрацію в порядку спадкування;
- оскарження дій нотаріусів при відмові вчинити нотаріальну дію.

Хочу зазначити, що при вчиненні (відмові вчиненні) нотаріусами нотаріальних дій щодо спадкового майна, нотаріус має враховувати роз'яснення з питань застосування законодавства, що містяться у постановах пленуму Верховного Суду України № 2 від 31 січня 1992 року "Про практику в справах за скаргами на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні" та № 7 від 30.05.2008 року "Про судову практику у справах про спадкування", узагальнення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ "Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування" (лист ВССУ № 24-753/0/4-13 від 16.05.2013 року), оскільки особи щодо яких вчинено (відмовлено у вчиненні) нотаріальні дії мають право на звернення до суду з вищевказаними позовами, а суд, відповідно, при розгляді справи буде враховувати зазначені роз'яснення.

Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 360-7 ЦПК України рішення Верховного Суду України за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права, та для всіх судів України.

Щодо процедури розгляду судами справ про спадкування.

Є нарікання зі сторони нотаріальної спільноти щодо залучення судом в якості відповідача (співвідповідача) як державних нотаріальних контор, так і приватних нотаріусів, необґрунтоване, на Вашу думку, витребування копій спадкових справ.

Потрібно визнати, що в окремих випадках ці зауваження є слушними. Проте, зі змісту ст. 119 ЦПК України слідує, що саме позивач у цивільній справі визначає коло відповідачів, які, на його переконання, є особами, які порушують чи не визнають його, позивача, право. І лише в порядку ст. 33 ЦПК України суд з власної ініціативи (виходячи з судової практики) може залучити орган нотаріату як співвідповідача.

Апеляційним судом Житомирської області до усіх міськрайонних, районних у м. Житомирі та районних судів для врахування в роботі направлено лист голови Житомирського відділення НПУ з питання доцільності надання нотаріусом на запит суду фотокопії усієї спадкової справи. Порушене у вказаному листі питання є актуальним і викладена в ньому позиція нотаріальної спільноти достатньо обґрунтована. Проте, суддя чи колегія суддів, які діють від імені суду, є процесуально незалежними і самі визначають обсяг інформації, як доказової бази, необхідної для ухвалення судового рішення.

Вважаю за необхідне звернути Вашу увагу на окремі, досить суттєві на мою думку, помилки, яких припускалися нотаріуси під час вчинення нотаріальних дій

щодо спадкового майна. З повним текстом рішень суду можна ознайомитися на сайті "Єдиний державний реєстр судових рішень".

1. Справа № 276/942/15-ц

Нотаріус відмовив заявнику листом (мала бути постанова) видати свідоцтво про право на спадщину за заповітом, мотивуючи тим, що об'єкт нерухомості не зареєстрований за спадкодавцем на праві власності.

Помилки: а) відмова нотаріуса у вчиненні нотаріальної дії оформляється виключно постановою. Лише на звернення громадян щодо роз'яснень з питань, що стосуються порядку отримання тих чи інших документів у нотаріуса чи порядку оформлення тих чи інших документів можна відповідати листами;

б) із матеріалів справи вбачається, що заявником було надано нотаріусу свідоцтво про право на спадщину за заповітом на об'єкт нерухомості, видане до 01.01.2014 року. Оскільки ні ЦК УРСР, ні ЗУ "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" не діяли до 01.01.2014 року – цивільно-правові угоди (договори дарування, купівлі-продажу тощо) і є правостановлюючими документами на об'єкти нерухомості. Перелік нормативних документів, які в різні періоди часу фактично підтверджували право власності особи на об'єкти нерухомості, перераховані у листі ВССУ від 16.05.2013 року № 24-753/0/4-13.

2. Справа № 296/10486/1-3ц

Судом визнано недійсним заповіт з тих підстав, що спадкодавець, згідно висновку судово-психіатричної експертизи, на момент підписання заповіту не розумів значення своїх дій і не міг керувати ними.

Звичайно нотаріус не є фахівцем в медичній галузі. Проте, враховуючи, що законодавець зобов'язав Вас при вчиненні нотаріальної дії перевіряти дієздатність фізичної особи, слід, за наявності сумніву щодо психічного стану особи, більше часу витратити на особисте спілкування з такою особою для з'ясування питань усвідомлення наслідків звернення цієї особи із заявою про вчинення нотаріальної дії у разі задоволення заяви.

3. Справа № 291/131/15-ц

Суд визнав частково недійсним свідоцтво про право на спадщину за законом на земельну ділянку з тих підстав, що: - до 08.02.2011 року діяло правило про належність землі, квартири, будинку, які особисто отримано особою у власність шляхом приватизації – були власністю тільки цієї особи (чоловіка чи жінки, які у шлюбі); - з 08.02.2011 року до 12.06.12 року все це майно законодавець визначив, як спільне майно подружжя (ч.5 ст. 61 СК України); - з 13.06.12 року і на сьогодні – це знову особиста власність того з подружжя, хто здійснював приватизацію.

4. Справа № 280/28/15-ц

Нотаріус має право видати свідоцтво про справу на спадщину тільки на те майно, що належало спадкодавцеві на день смерті.

Визнавши частково недійсним свідоцтво про право на спадщину на об'єкт нерухомості (домоволодіння), суд вказав, що нотаріусом безпідставно включено до спадкового майна прибудови, які на день смерті спадкодавця не були зареєстровані у передбаченому законом порядку, а тому не були беззаперечно його власністю.

Дякую за увагу, сподіваюся, що викладена мною інформація буде корисною для Вас.

З повагою

І.Матюшенко